

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-65>

УДК 339.19

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В НОВОМУ КОНСТРУКТІ ТІНІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

THE IMPACT OF CORRUPTION ON ECONOMIC GROWTH IN THE NEW CONSTRUCT OF SHADOWIZATION THE WORLD ECONOMY

Саврасов Максим Віталійович

аспірант,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3429-5906>**Savrasov Maksym**

Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman

У статті досліджено вплив корупції на економічне зростання в новому конструкті тінізації світової економіки. Показано, що корупція у світі має повільну тенденцію до зниження, але середньосвітове значення залишається в кластері країн, що сприймаються як більш корумповані. Для визначення щільності та кількісної оцінки впливу корупції на економічне зростання в новому конструкті тінізації світової економіки нами було застосовано кореляційно-регресійний аналіз та інтерпретація отриманих коефіцієнтів щодо взаємовпливу корупції з економічним зростанням, продуктивністю праці, високотехнологічним експортом та емісією вуглецю; побудова економетричної моделі щодо впливу корупції на продуктивність праці; проведення кореляційного аналізу та інтерпретація отриманих коефіцієнтів щодо взаємовпливу корупції та тіньової економіки на світовому рівні та у розрізі макроекономічних регіонів та субрегіонів.

Ключові слова: корупція, індекс сприйняття корупції, економічне зростання, тіньова економіка, тінізація, світова економіка, макроекономічна структура тінізації.

In the conditions of globalization, there is a high interdependence of the trends of economic development of the countries of the world, therefore, the implementation of quantitative and qualitative assessments of the impact of corruption on it in the context of the analysis of the macro-regional structure of shadowing determines the relevance and purpose of research. The following algorithm was applied: dynamic analysis of the corruption perception index; selection of factors for correlation-regression analysis (GDP growth rate, GDP growth rate per capita, GDP per capita, labor productivity, the ability to export high-tech industrial products, and the impact on the natural environment); a correlation analysis regarding the interaction of corruption with economic growth, labor productivity, high-tech exports, and carbon emissions; an econometric modeling regarding the impact of corruption on labor productivity; a correlation analysis obtained coefficients regarding the mutual influence of corruption and the shadow economy at the global level and across macrogeographic regions and subregions. It is shown that corruption in the world has a slow downward trend, but according to the average value, the countries of the world are perceived as more corrupt. Correlation coefficients and econometric model calculations prove that the fight against corruption contributes to economic growth, well-being, increased labor productivity, the development of high-tech production and exports, as well as the reduction of carbon emissions. Correlation analysis showed a new construct of the shadowing of the world economy in terms of macrogeographic and trans-macrogeographic interaction of the shadow economy, as well as the shadow economy and corruption of groups of countries in Europe and Central Asia, North America, Latin America, and the Caribbean, East Asia and the Pacific Ocean, South Asia, the Middle East and North and Sub-Saharan Africa. The results of the empirical studies determine the practical value of the article.

Keywords: corruption, corruption perception index, economic growth, shadow economy, shadowization, global economy, macrogeographical structure of shadowization.

Постановка проблеми. Глобальний вимір впливу корупції на економічне зростання сприяє кращому розумінню механізмів нового конструкту тінізації світової економіки. Явище

корупції відомо з давніх часів та існує донині в усіх державах, навіть в тих, які мають установлені демократичні традиції та потужні антикорупційні інституції. Про це свідчать звіти

відповідних державних органів щодо запобігання корупції, дослідження науковців та експертів міжнародних організацій, аналітичні розрахунки відповідних індексів авторитетними міжнародними організаціями. Однак масштаби та прояви цього явища в країнах світу різні і залежать в чисельних факторів. Більшість корупційних правопорушень скоєно через економічну та владну мотивацію, коли службові повноваження використовуються всупереч суспільним інтересам з метою отримання чи надання неправомірної вигоди. Це узагальнене тлумачення (існує багато офіційних та наукових тлумачень), але саме неправомірна вигода обумовлює зв'язок корупції та тіньової економіки. В умовах глобалізації існує висока взаємообумовленість тенденцій економічного розвитку країн світу, тому здійснення кількісних та якісних оцінок впливу на нього корупції в контексті аналізу макрорегіональної структури тінізації потребує актуальних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність зазначеної проблематики обумовила значну кількість сучасних досліджень щодо впливу корупції на економічне зростання та зв'язок з тіньовою економікою. Зокрема, М. Угур наводить дані щодо приросту публікацій за цією тематикою приблизно з 10 на рік у 1990 році до 25 у середині 1990-х років і до понад 100 у 2009 році [5]. Від вказаного терміну кількість публікацій ще зросла, урізноманітнилися методологічні підходи дослідження. Серед зарубіжних науковців вплив корупції, тіньової економіки на економічне зростання досліджується переважно щодо окремих груп країн світу, див. наприклад, статтю Н. Баклоті та Й. Боуйелбене, щодо країн ОЕСР [1], С. Борлеа, М. Ахім і М. Мірон щодо країн Європейського Союзу [2], Д. Ван Нгуєн та М.Т.Н. Дуонг щодо країни БРІКС [6], М. Угур щодо країн СНД, країн зі змішаним рівнем доходу (авторський вислів), всіх країн вибірки [5]. Автори застосовують різні методології та інструменти емпіричних досліджень, зокрема включають до аналізу інші фактори. Так, у статті Д. Ван Нгуєна та М. Т. Н. Дуонга вплив тіньової економіки та корупції на економічне зростання розглянуто разом з іншими факторами, такими, як державні витрати, відкритість торгівлі, прямі іноземні інвестиції, інфляція та податкові надходження [6]. В праці Х. Велша досліджено зв'язок корупції, економічного зростання та навколишнього природного середовища [7]. Відмітимо роботи, що розглядають взаємозв'язок корупції та

тіньової економіки, а також вплив корупції на економічні процеси, таких вітчизняних авторів як М. Фоміна, В. Приходько, М. Каптуренко та ін. [9], С. П'ясецька-Устич [10], Л. Пискун [11], В. Шакур [13], С. Шумська [14]. Вказані праці зосереджені на вітчизняних проблемах, причинах та наслідках впливу корупції.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, якість економічного зростання характеризується не лише темпами приросту ВВП та темпами приросту ВВП на душу населення, але й багатьма іншими факторами, з поміж яких нами відібрано ВВП на душу населення, продуктивність праці, спроможність експортувати високотехнологічну продукцію промисловості та вплив на навколишнє природне середовище. Наразі відсутні дослідження щодо впливу корупції на ці показники у глобальному вимірі в контексті формування нового конструкту тінізації світової економіки, що визначило цілі статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є оцінка впливу корупції на економічне зростання в новому конструкті тінізації світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні десятиліття пошук шляхів ефективності економічної системи призвів до актуалізації проблематики корупції, наявність якої є своєрідним індикатором інституціональних вад і прогалин в публічному управлінні. Зокрема, Transparency International визначає «корупцію як зловживання довіреною владою для приватної вигоди» [4]. В Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» надано таке визначення: «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [8]. Дані визначення характеризують явище, яке відбувається потайки, і щоб стверджувати про наявність корупційного правопорушення необхідно в кожному конкретному випадку проводити слідчі дії та отримати рішення щодо факту злочину

в суді. Оскільки далеко не кожний такий факт стає відомим громадськості чи правоохоронним органам, то авторитетна міжнародна організація Transparency International з 1995 року розраховує Індекс сприйняття корупції (далі – ІСК) англ. Corruption Perceptions Index, CPI на основі опитування міжнародних експертів за відповідною методологією, яка дозволяє застосовувати бальну оцінку для міжкраїнових порівнянь та у часі (від 2012 до 2022 років). Зазначимо, що цей індекс надає бальну оцінку від 0 до 100, де «0» найбільш корумповані, а «100» найменш корумповані країни. Transparency International пропонує інтерпретувати бали з градацією у 10 балів, таким чином: від 99 до 50 балів, країни, що сприймаються як менш корумповані; від 49 до 0 балів, країни, що сприймаються як більш корумповані. Згідно цього корупція у світі знизилась на 2% у порівнянні 2012 та 2022 років. Так, кількість країн, що сприймаються як менш корумповані (з балами від максимальних до 50) у 2012 році нараховувалось 52 країни з 176 досліджених до 2022 року, тобто 30%, а у 2022 році – 58 країн з 180 (32%) (розраховано за даними Transparency International [4]).

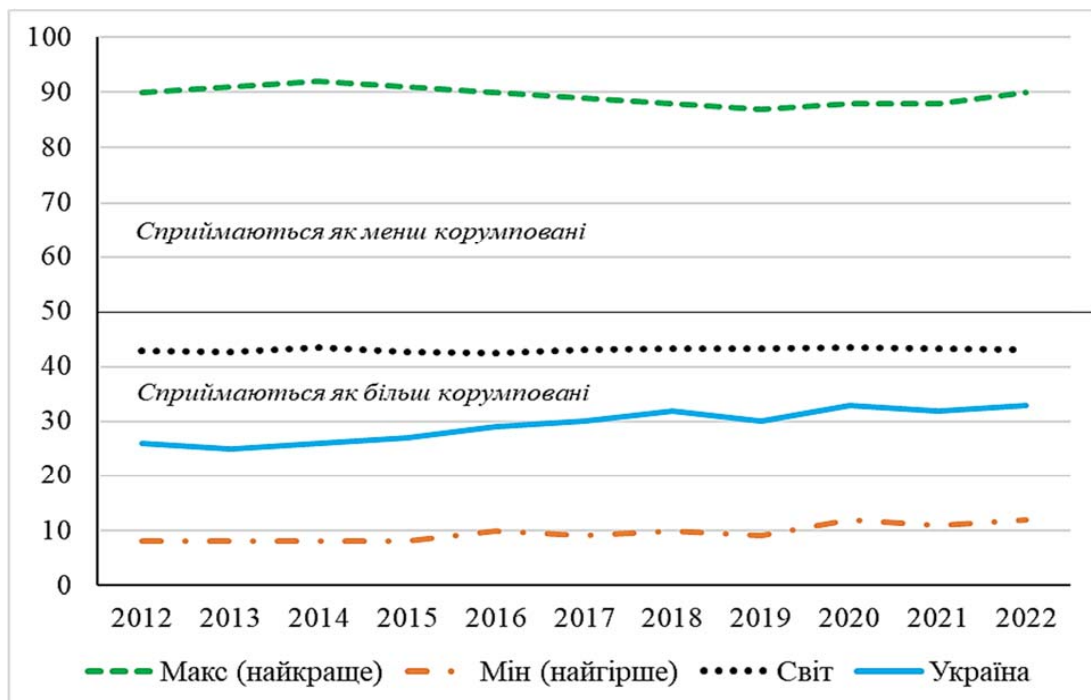
Середньосвітова оцінка ІСК протягом 11 років з 2012 до 2022 року незначно коливалась у межах 42-44 бали, тобто у середньому країни світу сприймаються як більш корумпо-

вані. Між країнами світу існує величезна розбіжність в оцінках, так, найкраще значення весь цей час демонструє Данія (90 балів в 2012 та в 2022 роках, але мінімум у 2019 році – 87 балів, максимум у 2014 році – 92), а найгірше – Сомалі (мінімум 2012–2015 роки – 8, максимум у 2021 році – 13 балів, у 2022 році знову 12 балів) (див. рис. 1).

Україна покращила бальну оцінку на 7 пунктів з 26 у 2012 до 33 балів у 2022 році, але все ще залишається серед країн, що сприймаються як більш корумповані (рис. 1–2).

За період 2012–2022 роки відбувалась значна різноспрямована зміна ІСК в країнах та територіях світу. Деякі з них суттєво позбавились корупції, наприклад Сейшельські острови – на 18 балів, Греція на 16 балів, Італія та Узбекистан на 14 балів. В цей же час, Сент-Люсія погіршила оцінку на 16 балів, Ліберія – на 15 балів, Кіпр на 14, Туреччина, Сирія та Угорщина – на 13 (рис. 2).

Для визначення щільності та кількісної оцінки впливу корупції на економічне зростання в новому конструкті тінізації світової економіки нами було застосовано кореляційно-регресійний аналіз. На першому кроці було відібрано фактори для аналізу. Для проведення розрахунків було відібрано такі фактори: глобальний індекс сприйняття корупції (ІСК), який розраховано Transparency

Рис. 1. Динаміка середньосвітового, мінімального, максимального та українського індексу сприйняття корупції, 2012–2022

Джерело: розраховано та побудовано за даними Transparency International [4]

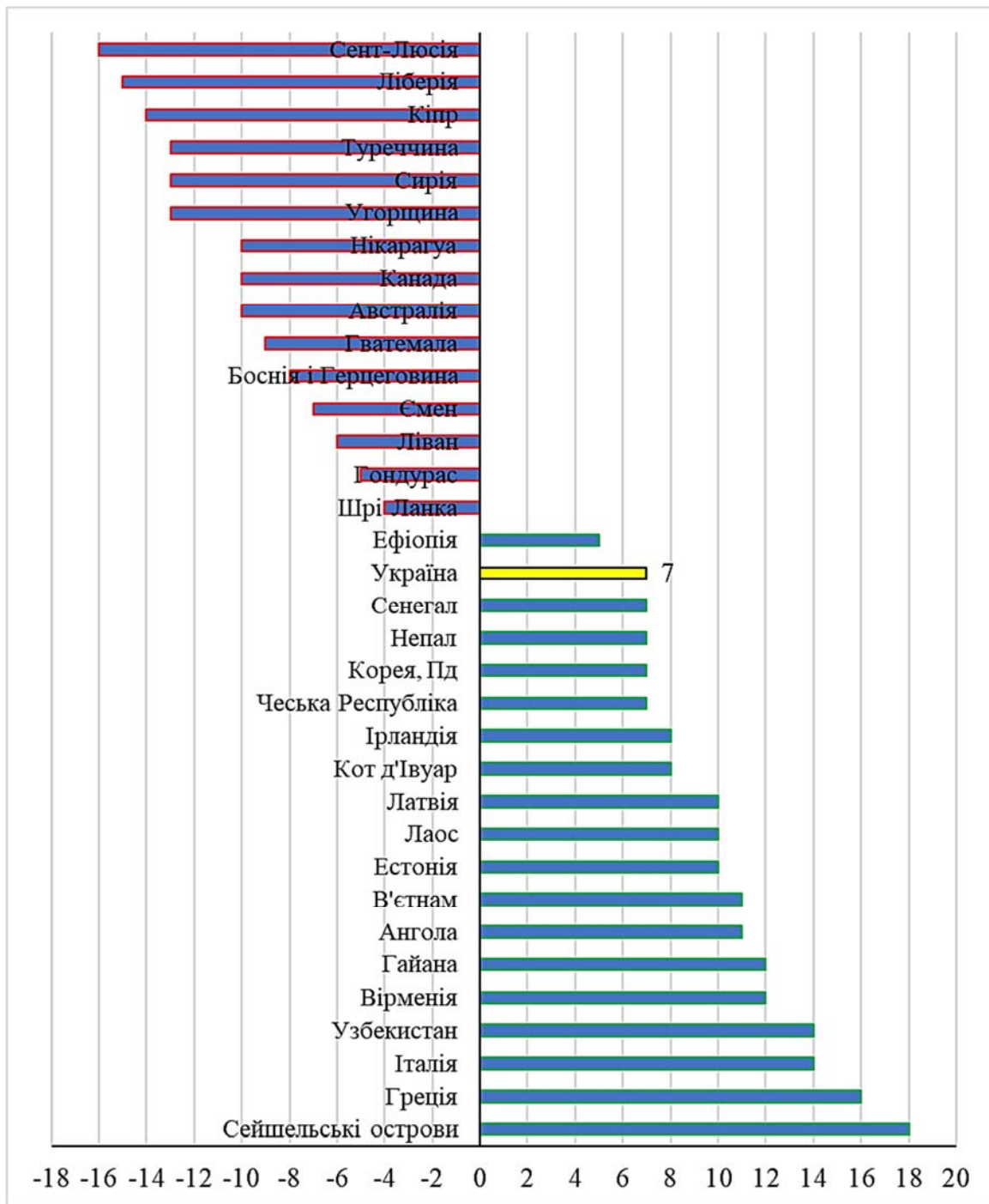

Рис. 2. Найбільші зміни ICK за 11 років, 2012–2022, бали

Джерело: розраховано та побудовано за даними Transparency International [4]

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

International (ICK, 0-100 балів) [4]; питома вага світової тіньової економіки у світовому ВВП (TEсвіт, %) [3]; темпи приросту ВВП (ВВП_{темп, %}); темпи приросту ВВП на душу населення (ВВП/душ.нас_{темп, %}) [3]; ВВП на душу населення (ВВП/душ.нас, дол. США) [3], продуктивність праці (ВВП/працюючого, дол. США) [3], спроможність експортувати високотех-

нологічну продукцію промисловості (частка високотехнологічного експорту у загальній вартості промислового експорту, ВТЕ_{пром, %}) [3] та емісія CO₂ для узагальненого впливу на навколишнє природне середовище (CO₂, кг на 1 дол. США ВВП) [3].

На другому кроці дослідження було проведено кореляційний аналіз та отримано коефіцієнти кореляції. Для аналізу відібрано показ-

ники за один період (2021 рік) та у співставній відповідності кількості країн, які представлені в кожному показнику для оцінки. Розрахунки здійснювались в статистичному пакеті SPSS (див. табл. 1).

Результати кореляційного аналізу показали, що між ІСК та темпами приросту ВВП на душу населення відсутній статистично значимий зв'язок. Інтерпретація статистично значимих отриманих коефіцієнтів кореляції здійснена за шкалою Чеддока: 0,01–0,3 – слабка; 0,3–0,5 – помірна; 0,5–0,7 – помітна; 0,7–0,9 – висока; 0,9–0,99 – дуже висока [12].

Слабкий зворотний зв'язок виявлено між ІСК та темпами приросту ВВП (-0,175 за рівня значимості 0,05). Висока пряма кореляція спостерігається між ІСК та ВВП на душу населення, а також – продуктивністю праці (відповідно 0,836 та 0,803 за рівня значимості 0,01). Це дуже важливий результат емпіричних досліджень, оскільки великою мірою ВВП на душу населення та продуктивність праці визначають рівень життя країни. Помірна зворотна кореляція існує між ІСК та емісією CO₂ (-0,368 за рівня значимості 0,01), тобто при покращенні показника корупції викиди вуглецю помірно скорочуються.

Помірна позитивна кореляція спостерігається з часткою високотехнологічного експорту у промисловому експорті країн світу (0,328 за рівня значимості 0,01), що свідчить про позитивний вплив боротьби з корупцією на високотехнологічне виробництво та експорт.

На третьому кроці було розраховано регресійне рівняння на основі 135 спостережень отримано однофакторну економетричну модель (1):

$$Y = a + b x_1, \quad (1)$$

де залежна змінна Y – це продуктивність праці, незалежна змінна x_1 – ІСК та a – вільний член.

Статистичні характеристики регресійного рівняння свідчать, що модель адекватна та

достовірна: $R = 80,3\%$, коефіцієнт детермінації більше 50% (R -квадрат – 64,5%), $Sig. = 0,000$. Тест Дарбіна-Уотсона не рівний 2 (розрахований коефіцієнт Дарбіна-Уотсона – 2,167), але в межах довірчого інтервалу $d_1 < DW$ та $d_2 < DW < 4 - d_2$, табличне значення розподілу Дарбіна-Уотсона за рівня значимості 0,01 для 136 (в таблиці 150) спостережень при одному факторі такі: $d_1 = 1,730$, $d_2 = 1,746$. Тобто $1,730 < 2,167$ та $1,746 < 2,167 < 2,254$. $F = 243,263$ за рівня значимості $Sig. = 0,000$ ($F > F_{кр}$) (більше табличного, $F_{кр} = 6,635$, для однофакторного регресійного рівняння дивимось в таблиці Значення F -критерію Фішера для рівня значимості $\alpha = 0,01$, $K_1 = 1$ ($m-1, 2-1 = 1$), $K_2 = 134$ ($n-m-1, 136-1-1$) ($P = 0,000$, $\alpha = 0,01$) $P < \alpha$). T -статистики для обраного фактора x_1 ($|15,597|$ за рівня значимості 0,000) і константи a ($|5,718|$ за рівня значимості 0,000) більше табличного (критичного) значення за рівня значимості 0,01% $P < \alpha$. Отже статистичні характеристики підтверджують вибір факторів та забезпечують достовірність результатів, автокореляція залишків відсутня. Рівняння розрахованої економетричної моделі матиме вигляд (2):

$$Y = 1835,627 \cdot x_1 - 33689,809. \quad (2)$$

Інтерпретація моделі така. За відсутності впливу обраної незалежної змінної продуктивність праці скоротиться під впливом інших факторів на 33689,809 дол. США, у разі зростання оцінки Індексу сприйняття корупції на 1 бал продуктивність праці у світі зросте на 1835,627 дол. США на 1 працюючого.

На четвертому кроці дослідження для визначення щільності та кількісної оцінки корупції в новому конструкті тінізації світової економіки нами було застосовано кореляційно-регресійний аналіз. Для проведення розрахунків було відібрано два релевантні індекси: питома вага світової тіншової економіки у світовому ВВП (ТЕсвіт, %), Світовий Банк та ІСК. Для аналізу обрано 2018 рік, час

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції Пірсона між ІСК та факторами

	ІСК	ВВП / душу нас _{тем}	ВВП _{тем}	ВВП / душу нас	Продуктивність праці	CO ₂ емісія	ВТЕ _{пром}	
ІСК	K	1	-0,036	-0,175*	0,836**	0,803**	-0,368**	0,328**
	Значимість		0,682	0,041	0,000	0,000	0,000	0,001
	N	139	136	136	136	136	137	102
		***. Кореляція значима на рівні 0,01 (двостороння). *. Кореляція значима на рівні 0,05 (двостороння).						

Джерело: розраховано за даними Світового Банку [3] та Transparency International [4]

до початку пандемії Ковід-19, кількість спостережень 157. Результати свідчать про наявність прямої помітної кореляції 0,644 за рівня двосторонньої значимості 0,000. Оскільки, обрані індекси мають різноспрямовану інтерпретацію, як відомо ІСК представлений в бальній оцінці 0-100 з інтерпретацією «чим вище, тим краще», в той час як питома вага тіньової економіки у ВВП, навпаки, «чим вище, тим гірше». Хоча коефіцієнт кореляції має знак «мінус» в інтерпретації результатів вважаємо, що зв'язок прямий, тобто згідно розрахунків: при зростанні питомої ваги тіньової економіки у ВВП знижується ІСК, а отже корупція зростає, тобто зв'язок прямий.

Нами розраховано коефіцієнти кореляції Пірсона між ІСК та питомою вагою тіньової економіки у ВВП за країнам світу в розрізі макрорегіонів та субрегіонів, що виокремлюються Світовим Банком: Європа та Центральна Азія (ЄЦА), Північна Америка (ПНА), Латинська Америка і Кариби (ЛАК), Східна Азія і Тихий океан (САТО), Південна Азія (ПА), Середній Схід та Північна Африка (т. зв. кра-

їни МЕНА), Субсахарська Африка (субсахар). Зазначимо, що геосхема макрореографічних регіонів та субрегіонів Світового Банку відрізняється від геосхеми ООН та тієї, що поширена на пострадянському просторі. За результатами розрахунку визначено статистично значимі та статистично незначимі коефіцієнти. Розраховані коефіцієнти, які не мають статистичної значимості були видалені з кореляційної матриці. Парні коефіцієнти кореляції Пірсона, що мають статистичну значимість, між ІСК та питомою вагою тіньової економіки у ВВП за країнам світу в розрізі макрореографічних груп представлені в табл. 2

Результати кореляційного аналізу показали, що між корупцією та тіньовою економікою не виявлено статистично значимого зв'язку в таких макрорегіонах та субрегіонах як, Північна Америка, Латинська Америка і Кариби, Середній Схід та Північна Африка (т. зв. країни МЕНА) та Південна Азія. Висока зворотна кореляція між ІСК та питомою вагою тіньової економіки у ВВП існує в макрореографічному субрегіоні Європа та Центральна

Таблиця 2

Коефіцієнти кореляції Пірсона між ІСК та питомою вагою тіньової економіки у ВВП за країнам світу в розрізі макрореографічних субрегіонів

		ІСК _{ЄЦА}	ТЕ _{ЄЦА}	ТЕ _{ЛАК}	ТЕ _{субсахар}	ТЕ _{ПАДА}	ІСК _{САТО}	ТЕ _{САТО}
ІСК _{ЄЦА}	К	1	-0,777**	0,355	-0,096	-0,345	-0,340	0,414
	Зн		0,000	0,088	0,541	0,449	0,154	0,078
	N		44	24	43	7	19	19
ТЕ _{ЄЦА}	К		1	-0,409*	0,167	0,288	0,594**	-0,457*
	Зн			0,047	0,285	0,531	0,007	0,049
	N			24	43	7	19	19
ТЕ _{ЛАК}	К			1	-0,181	-0,836*	-0,307	0,250
	Зн				0,397	0,019	0,202	0,303
	N				24	7	19	19
ІСК _{субсах}	К				-0,377*	-0,685	-0,089	-0,060
	Зн				0,013	0,089	0,717	0,808
	N				43	7	19	19
ІСК _{САТО}	К						1	-0,579**
	Зн							0,009
	N							19
		** . Кореляція значима на рівні 0,01 (двостороння).						
		* . Кореляція значима на рівні 0,05 (двостороння).						

К – коефіцієнт кореляції Пірсона

Зн – рівень двосторонньої значимості

N – кількість спостережень

Джерело: розраховано автором за даними за даними Світового Банку [3] та Transparency International [4]

Азія (-0,777), помітна зворотна – в макроекономічному субрегіоні Східна Азія і Тихий океан (-0,579) (в обох коефіцієнтів рівень двосторонньої значимості 0,01), а також помірна зворотна – в Субсахарській Африці (-0,377 кореляція значима на рівні 0,05 (двостороння)).

Виявлено трансмакроекономічний взаємодія тіншової економіки і корупції. Помітний прямий зв'язок між корупцією в країнах Східної Азії і Тихого океану та тіншовою економікою в Європі та Центральній Азії (0,594 за двостороннього рівня значимості 0,01). Статистично можна інтерпретувати, що при зростанні корупції (зменшується бальна оцінка) в Східній Азії і Тихому океані відбувається помітне скорочення тіншової економіки в Європі та Центральній Азії. Оскільки масштаби та прояви явищ корупції та тіншової економіки в країнах світу різні і залежать від чисельних факторів не тільки соціально-економічних такі результати розрахунків потребують додаткових емпіричних досліджень.

Визначено помітний зворотний зв'язок між тіншовими економіками Європи та Центральної Азії та Латинської Америки і Карибів (-0,409), також тіншовими економіками Європи та Центральної Азії та країн Східної Азії і Тихого океану (-0,457). Висока зворотна кореляція виявлена між тіншовими економіками країн Латинської Америки і Карибів та Південної Азії (-0,836). В цих трьох випадках кореляція значима на рівні 0,05 (двостороння). Таку трансмакроекономічну кореляцію можна пояснити активними торговельно-виробничими відносинами.

Висновки. Динамічний аналіз ІСК показав, що корупція у світі має повільну тенденцію до зниження, але за середнім значенням країни світу сприймаються як більш корумповані. Одночасно існують різноспрямовані напрямки руху в різних країнах та територіях світу протягом 2012–2022 років.

Розрахунки коефіцієнтів кореляції та економічної моделі доводять, що боротьба з корупцією сприяє економічному зростанню, добробуту, підвищенню продуктивності праці, розвитку високотехнологічного виробництва та експорту, а також зменшенню викидів вуглецю.

Кореляційний аналіз показав новий конструктивний аналіз світової економіки в розрізі макроекономічної та трансмакроекономічної взаємодії тіншової економіки, а також тіншової економіки та корупції: 1) не виявлено статистично значимого зв'язку між корупцією та тіншовою економікою в таких макрорегіонах та субрегіонах як, Північна Америка, Латинська Америка і Кариби, Середній Схід та Північна Африка (т. зв. країни МЕНА) та Південна Азія; 2) при зростанні корупції в Східній Азії і Тихому океані відбувається помітне скорочення тіншової економіки в Європі та Центральній Азії, що потребує додаткових емпіричних досліджень; 3) існує помітний зворотний зв'язок між тіншовими економіками Європи та Центральної Азії та Латинської Америки і Карибів, а також країн Східної Азії і Тихого океану; 4) виявлена висока зворотна кореляція між тіншовими економіками країн Латинської Америки і Карибів та Південної Азії, що можна пояснити активними торговельно-виробничими відносинами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Baklouti N., Boujelbene, Y. Shadow economy, corruption, and economic growth: An empirical analysis. *The Review of Black Political Economy*. 2020. Vol. 47(3). P. 276–294.
2. Borlea S.N., Achim M.V., Miron M.G. Corruption, shadow economy and economic growth: An empirical survey across the European Union countries. *Studia Universitatis Vasile Goldiș Arad, Seria Științe Economice*. 2017. Vol. 27(2). P. 19–32.
3. Website of the World Bank. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
4. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
5. Ugur M. Corruption's direct effects on per-capita income growth: A meta-analysis. *Journal of Economic Surveys*. 2014. Vol. 28(3). P. 472–490.
6. Van Nguyen D., Duong, M.T.H. Shadow economy, corruption and economic growth: an analysis of BRICS countries. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*. 2021. Vol. 8(4). P. 665–672.
7. Welsch H. Corruption, growth, and the environment: A cross-country analysis. *Environment and Development Economics*. 2004. Vol. 9(5). P. 663–693.
8. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції». 1700-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
9. Корупція і тіншова економіка: політекономічний аспект : [монографія] / М. В. Фоміна, В. В. Приходько, М. Г. Каптуренко та ін. ; кер. авт. кол. і наук. ред. М.В. Фоміна. Донецьк : Дон НУЕТ, 2012. 333 с.

10. П'ясецька-Устич С. В. Корупція і тіньова економіка в системі соціально-економічних відносин суспільства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 34–39.
11. Пискун Л. М. Теоретико-методологічні основи дослідження тіньової економіки та корупції. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 143–149.
12. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Бізнес-статистика : підручник / Київ : ФОРМ Гуляєва В. М., 2018. С. 97–98.
13. Шакун В. І. Тіньова економіка як джерело корупції. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали II Міжнар. наук.практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.) Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 42–46.
14. Шумська С. Тіньова економіка і корупція як бар'єри для ендогенного зростання в Україні. Збірник тез доповідей *Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, фінанси, облік та право в умовах глобалізації»*. (Полтава, 28 травня 2020 р.): у 6 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2020. Ч. 5. С. 11–13.

REFERENCES:

1. Baklouti, N., & Boujelbene, Y. (2020). Shadow economy, corruption, and economic growth: An empirical analysis. *The Review of Black Political Economy*, 47(3), 276–294.
2. Borlea, S. N., Achim, M. V., & Miron, M. G. (2017). Corruption, shadow economy and economic growth: An empirical survey across the European Union countries. *Studia Universitatis Vasile Goldiș Arad, Seria Științe Economice*, 27(2), 19–32.
3. The World Bank. World Bank Open Data. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator>
4. Transparency International. Available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
5. Ugur, M. (2014). Corruption's direct effects on per-capita income growth: A meta-analysis. *Journal of Economic Surveys*, 28(3), 472–490.
6. Van Nguyen, D., & Duong, M.T.H. (2021). Shadow economy, corruption and economic growth: an analysis of BRICS countries. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(4), 665–672.
7. Welsch, H. (2004). Corruption, growth, and the environment: A cross-country analysis. *Environment and Development Economics*, 9(5), 663–693.
8. Закон Ukrainy «Pro zasady zapobigannya ta protydyi korupciyi». 1700-VII [The Law of Ukraine "On Principles of Prevention and Counteraction of Corruption". 1700-VII]. *Vidomosti Verhovnoyi Rady (VVR)*, 2014, no. 49, st. 2056. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> [in Ukrainian]
9. Fomina, M. V. (ed.), Prykhodko, V. V., Kapturenko, M. G. et al. (2012). *Korupciya i tinova ekonomika: politicheskomy aspekt : [monografiya]* [Corruption and shadow economy: political economic aspect: [monograph]]. Donetsk : Don NUET. [in Ukrainian]
10. Pyasetska-Ustych, S. V. (2016). Korupciya i tinova ekonomika v systemi socialno-ekonomichnykh vidnosyn suspilstva [Corruption and shadow economy in the system of socio-economic relations of society]. *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky*, 10, 34–39. [in Ukrainian]
11. Pyskun, L. M. (2021). Teoretyko-metodologichni osnovy doslidzhennya tinovoyi ekonomiky ta korupciyi [Theoretical and methodological foundations of the study of the shadow economy and corruption]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 143–149. [in Ukrainian]
12. Semenova, K. D., Tarasova, K. I. (2018). *Biznes-statystyka : pidruchnyk* [Business statistics: Textbook]. Kyiv: FOP Gulyaeva V. M. [in Ukrainian]
13. Shakun, V. I. (2017). Tinova ekonomika yak dzherelo korupciyi. Realizaciya derzhavnoyi antykorupciynoyi polityky v mizhnarodnomu vymiri [Shadow economy as a source of corruption]. Proceedings from: *Implementation of the state anti-corruption policy in the international dimension: materials of the II International. science and practice conf. (Kyiv, December 8, 2017)* (pp. 42–46). Kyiv: National. Acad. internal of affairs. [in Ukrainian]
14. Shumska, S. (2020). Tinova ekonomika i korupciya yak baryery dlya endogennoho zrostannya v Ukraini [Shadow economy and corruption as barriers to endogenous growth in Ukraine]. *Proceedings from : International Scientific and Practical Conference "Economics, Finances, Accounting and Law in the Conditions of Globalization" (Part V, pp. 11–13)* Poltava: TSFEND. [in Ukrainian]